

CPB Memorandum

Hoofdafdeling(en) : II
Afdeling(en) : IC
Samensteller(s) : Wim Suyker
Nummer : II/2002/21
Datum : 17 december 2002

De aanbodzijde in de Verenigde Staten en de Europese Unie, 2004-2007

Recente informatie noopt tot een neerwaartse aanpassing van de potentiële BBP-volumegroei voor de Verenigde Staten en de Europese Unie ten opzichte van de *Actualisatie van de Economische Verkenning 2003-2006*.¹ Voor de VS is groei van 2,7 tot 3,2 % per jaar voor 2004-2007 het meest aannemelijk; voor de EU is dat 1,9 tot 2,4 %.

¹ CPB: "Actualisatie van de Economische Verkenning 2003-2006", CPB Document, No. 21, mei 2002, <http://www.cpb.nl/nl/pub/document/21/>. Uitgebreid is de aanbodzijde in de VS en de EU geanalyseerd in CPB: "Economische Verkenning 2003-2006", december 2001, <http://www.cpb.nl/nl/pub/bijzonder/33/> en vooral in Van Welzenis en Den Ouden: "Aanbodzijde economie Verenigde Staten en EU, 1970-2006", CPB Memorandum 5, januari 2002, http://www.cpb.nl/nl/pub/memorandum/5/aanbod_vs_eu_mlt.pdf. Dit memorandum is een achtergrondnotitie bij CPB-document 1: "Het Nederlandse groeipotentieel op middellange termijn" van maart 2001 en is dan ook - anders dan de aangegeven datum doet vermoeden - afgesloten in het begin van 2001.

1 De Verenigde Staten

In juli 2002 heeft het Bureau of Economic Analysis (BEA) de BBP-volume-groei duidelijk neerwaarts herzien voor 2000 en 2001 (tabel 1.1). Aangezien er geen vergelijkbare herziening plaatsvond voor de werkgelegenheid leidde dit dus tot een neerwaartse bijstelling van de feitelijke arbeidsproductiviteit. Puur mechanisch betekent dit ook een neerwaartse bijstelling van de trendmatige arbeidsproductiviteit (hoe sophisticated de toegepaste trendmethode ook is).

Tabel 1.1 Herziening Amerikaanse BBP-volume-groei van juli 2002

	2000	2001	gemiddelde 2000-2001
	mutaties per jaar in %		
Na herziening	3,8	0,3	2,0
Voor herziening	4,1	1,2	2,7
Verschil	-0,4	-0,9	-0,7

Al voor deze herziening was er een tendens om potentiële-groeiramingen voor komende jaren neerwaarts bij te stellen. Zo stelde de OESO tussen juni 2001 en juni 2002 zijn raming met een 1/4%-punt neerwaarts bij tot 3 1/4% per jaar (tabel 1.2).²³ Dit komt vooral door een andere inschatting van de tweede helft van de jaren negentig: een groter deel van de stijging van de total-factor productiviteit tijdens de hoogconjunctuurperiode had een conjunctureel karakter (en de "new economy" versnelling in structurele productiviteitsgroei was dus minder sterk). Dit geldt met name voor ICT-producerende maar ook voor de ICT-gebruikende bedrijven. Verder was er mogelijk sprake van overinvesteringen tijdens deze periode (investment overhang). Overinvesteringen zullen in de daarop volgende jaren leiden tot een zwakkere ontwikkeling van de kapitaalintensiteit en dus van de arbeidsproductiviteit. Tenslotte hebben tijdens de hoogconjunctuur mogelijk substantiële niet-rendabele investeringen plaatsgevonden,

² Gezien de recente BBP-revisie wordt een verdere neerwaartse bijstelling in de komende Economic Outlook verwacht. In het in oktober gepubliceerde OESO landenrapport wordt uitgegaan van een potentiële BBP-volume-groei van rond de 3% (OECD: "Economic Surveys, the United States", oktober 2002, <http://www.oecd.org/EN/document/0,,EN-document-0-nodirectorate-no-3-35357-0,00.html>)

³ Het Congressional Budget Office (CBO) heeft ook zijn middellange-termijnramingen enigszins neerwaarts bijgesteld. In januari 2001 werd uitgegaan van een BBP-volume-groei van 3,3% per jaar in 2001-2011; in augustus 2002 was dit herzien tot 3,1% in 2004-2012 (CBO: "The Budget and Economic Outlook: An Update", augustus 2002, <http://www.cbo.gov/execsum.cfm?index=3735&from=1&file=ExecSummary.htm>). De "professional forecasters" die deelnemen aan de enquête van de Philadelphia Fed gingen begin dit jaar voor de komende tien jaar uit van een BBP-volume-groei van 3% per jaar en een arbeidsproductiviteitsstijging van 2,1% per jaar; een jaar eerder was dit nog respectievelijk 3,3 en 2,5% (Federal Reserve Bank of Philadelphia: "Survey of professional forecasters, first quarter 2002", februari 2002, <http://www.phil.frb.org/files/spf/survq102.html>).

bijvoorbeeld in de telecom-sector, die hebben geleid (en zullen leiden) tot een snellere buitengebruikstelling van een deel van de kapitaalgoederenvoorraad.

Tabel 1.2 OESO ramingen van de potentiële BBP-volumegroei voor de Verenigde Staten

	Raming juni 2002		Raming juni 2001	
	1995-2003	2004-2007	1995-2002	2003-2006
	mutaties per jaar in %			
Potentiële BBP-volumegroei	3,4	3,3	3,6	3,5
Potentiële arbeidsproductiviteit	1,8	2,1	2,0	2,2
Potentiële werkgelegenheidsgroei	1,6	1,2	1,6	1,2
waarvan:				
Effect participatiegraad	0,5	0,2	0,5	0,2
Groei arbeidsgeschikte beroepsbevolking	1,1	1,0	1,1	1,0
NAIRU	0,0	0,0	0,0	0,0

Internationale instellingen en de Amerikaanse autoriteiten blijven er echter sterk van overtuigd dat een versnelling in de structurele productiviteitsgroei heeft plaatsgevonden, met name door de forse ICT-investeringen, en dat deze hogere groei in de komende jaren zal aanhouden. Zo raamde de Council of Economic Advisors begin dit jaar de arbeidsproductiviteitsgroei in 2001-2012 op 2,1% per jaar, tegen 1,4% in 1973-1990.⁴ Het IMF gaat in zijn jongste artikel-IV rapport over de Verenigde Staten voor de komende jaren uit van een arbeidsproductiviteitsstijging van 2% per jaar, 3/4 %-punt lager dan in de tweede helft van de jaren negentig maar ½ %-punt meer dan in 1973-1995.⁵

Dit vertrouwen in een aanhoudende hogere productiviteitsgroei is versterkt door de stijging in recente kwartalen die in het licht van de recessie opmerkelijk sterk was (grafiek 1.1). De stijging in 2002 zal een van de grootste, zo niet de grootste, van de afgelopen dertig jaar zijn.⁶

⁴ Council of Economic Advisors: "Economic Report of the President", Februari 2002, http://w3.access.gpo.gov/usbudget/fy2003/pdf/2002_erp.pdf

⁵ IMF: "United States: 2002 Article IV Consultation", augustus 2002, <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=16002.0>

⁶ Alan Greenspan: "Productivity", rede voor de conferentie van de U.S. Department of Labor en het American Enterprise Institute Conference, Washington D.C, 23 oktober 2002 <http://www.federalreserve.gov/BOARDDOCS/SPEECHES/2002/20021023/default.htm>

Figuur 1.1 Arbeidsproductiviteit per uur in de Verenigde Staten, niet-agrarische bedrijven, 1986-2002
(mutaties t.o.v. hetzelfde kwartaal in voorafgaand jaar)

Op basis van de nieuwe informatie is er reden om voor de Verenigde Staten de potentiële BBP-volumegroei op middellange termijn neerwaarts bij te stellen ten opzichte van de *Actualisatie van de Economische Verkenning 2003-2006* (zie tabel 1.3). Groei van 2,7 tot 3,2 % per jaar is voor 2004-2007 het meest aannemelijk.

Tabel 1.3 CPB ramingen van de potentiële BBP-volume­groei voor de Verenigde Staten

	December 2002 2004-2007		Mei 2002 ^a 2003-2006		December 2001 ^b 2003-2006		Maart 2001 ^c 2002-2006	
	voorz	optimist	voorz	optimist	voorz	optimist	voorz	optimist
	mutaties per jaar in %							
Arbidsaanbod trend	1,0	1,1			1,0	1,1	1,0	1,2
bevolking 15-64 jaar	1,0	1,1			1,0	1,1	1,0	1,1
participatiegraad trend	0,0	0,0			0,0	0,0	0,0	0,1
	niveau in eindjaar							
NAIRU (evenwichtswerkloosheid)	5,0	5,0			5,0	5,0	5,0	5,0
	mutaties per jaar in %							
Potentiële productie bedrijven	2,9	3,4			3,0	3,5	3,3	4,3
potentiële werkgelegenheid (uren)	1,0	1,1			1,0	1,1	1,0	1,2
trend arbeidsproductiviteit (uren)	1,9	2,3			2,0	2,4	2,3	3,0
Potentiële BBP	2,7	3,2	3,25		2,8	3,3	3,1	4,0

^a CPB document no 21: Actualisatie van de Economische Verkenning 2003-2006.

^b Economische Verkenning 2003-2006.

^c CPB Memorandum no. 5: Aanbodzijde economie Verenigde Staten en EU, 1970-2006.

2 De Europese Unie

Ook voor de Europese Unie is door internationale en nationale instellingen de trend­groei voor de komende jaren neerwaarts bijgesteld onder invloed van de huidige groei-recessie en van de recente "bubble"-ontwikkelingen in de ICT-sector. Zo stelde de OESO tussen juni 2001 en juni 2002 zijn raming met een 0,2%-punt neerwaarts bij tot 2,4% per jaar (tabel 2.1).

Tabel 2.1 OESO ramingen van potentiële BBP-volume­groei voor het euro­gebied

	Raming juni 2002		Raming juni 2001	
	1995-2003	2004-2007	1995-2002	2003-2006
	mutaties per jaar in %			
Potentiële BBP-volume­groei	2,2	2,4	2,2	2,6
Potentiële arbeidsproductiviteit	1,4	1,7	1,5	1,9
Potentiële werkgelegenheids­groei	0,8	0,7	0,7	0,7
Waarvan:				
effect participatiegraad	0,5	0,6	0,4	0,5
groei arbeidsgeschikte beroeps­bevolking	0,1	0,0	0,1	0,1
NAIRU	0,1	0,1	0,1	0,1

Voor de Europese Unie komt daarbij dat op dit moment weinig vooruitgang wordt geboekt bij de structurele hervormingen die noodzakelijk zijn om het natuurlijke werkloosheidsniveau (NAIRU; "non-accelerating inflation rate of unemployment") te verminderen, en om de voorwaarden te scheppen voor een sterkere stijging van productiviteit en arbeidsparticipatie.⁷ In dit licht is zelfs de pessimistische schatting in de *Economische Verkenning 2003-2006* van een daling van de NAIRU van 7,9% in 2002 tot 7,3% in 2006 aan de optimistische kant. Een kleinere daling in de NAIRU vertaalt zich in een lagere potentiële BBP-volume­groei in de komende jaren.

Op basis van de nieuwe informatie is er reden om voor de Europese Unie de potentiële BBP-volume­groei op middellange termijn neerwaarts bij te stellen ten opzichte van de *Actualisatie van de Economische Verkenning 2003-2006* (zie tabel 2.2). Groei van 1,9 tot 2,4 % per jaar is voor 2004-2007 het meest aannemelijk.⁸

Daarbij dient benadrukt te worden dat de bij de Verenigde Staten achterblijvende groei komt door een lagere groei van de beroepsgeschikte bevolking. Deze neemt in de Europese Unie slechts met 0,1% per jaar toe tegen 1,0% voor de Verenigde Staten. Verder dient benadrukt te

⁷ De Europese Commissie spreekt in dit verband van "the growing delivery gap in implementing the announced structural reforms" (European Commission, "The EU Economy: 2002 Review", december 2002, http://europa.eu.int/comm/economy_finance/publications/european_economy/2002/ee75en.pdf).

⁸ De Europese Commissie raamt de potentiële BBP-groei van het euro­gebied op circa 2½% per jaar in 2001-2003 en zonder substantiële structurele hervormingen op minder dan 2,2% per jaar vanaf 2004 (European Commission, "The EU Economy: 2002 Review", december 2002, http://europa.eu.int/comm/economy_finance/publications/european_economy/2002/ee75en.pdf). De ECB raamt de potentiële BBP-groei van het euro­gebied op 2-2½% per jaar in 2003 (ECB, "Monthly Bulletin", December 2002, <http://www.ecb.int/pub/pdf/mb200212en.pdf>).

worden dat de verwachte catch-up van de EU – de arbeidsproductiviteitsstijging wordt geraamd op 2,1 - 2,4% per jaar, sterker dan de 1,9 - 2,3% voor de Verenigde Staten – onzeker is.

Tabel 2.2 CPB ramingen van de potentiële BBP-volume­groei voor de Europese Unie

	December 2002		Mei en december 2001 ^a		Maart 2001 ^b	
	2004-2007 voorz	optimist	2003-2006 voorz	optimist	2002-2006 voorz	optimist
	mutaties per jaar in %					
Arbeidsaanbod trend	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6
bevolking 15-64 jaar	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
participatiegraad trend	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5
	niveau in eindjaar					
NAIRU (evenwichtswerkloosheid)	7,8	7,4	7,3	7,2	7,4	7,0
	mutaties per jaar in %					
Potentiële productie bedrijven	2,2	2,7	2,4	2,9	2,5	3,4
potentiële werkgelegenheid (uren)	0,1	0,3	0,2	0,4	0,2	0,4
trend arbeidsproductiviteit (uren)	2,1	2,4	2,2	2,5	2,2	3,0
Potentiële BBP	1,9	2,4	2,1	2,6	2,2	3,0

^a CPB document no 21: Actualisatie van de Economische Verkenning 2003-2006.

^b CPB Memorandum no 5: Aanbodzijde economie Verenigde Staten en EU, 1970-2006.